

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

BADIIY TARJIMADA MILLIY KOLORIT

Qosimova Sarvinoz Raimovna

Tohkent davlat transport universiteti TNI-7-25 guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada badiiy tarjimada milliy koloritni saqlash muammosi lingvistik va madaniy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy kolorit va realiya tushunchalarining mohiyati yoritilib, ularning tarjimada aks ettirilishidagi o'ziga xos xususiyatlar ochib beriladi. Shuningdek, badiiy tarjimaning asosiy talablari, xususan, mazmun, uslub va muallif individualligini adekvat yetkazish masalalari ko'rib chiqiladi. Amaliy misollar asosida tarjimada ekvivalentlik, vositachi til ta'siri va madaniyatlararo tafovutlar natijasida yuzaga keladigan muammolar tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *badiiy tarjima, milliy kolorit, realiya, ekvivalentlik, madaniyatlararo*

Abstract: *This article examines the issue of preserving national color in literary translation from linguistic and cultural perspectives. The study defines the concepts of national color and realia, highlighting their specific features and challenges in translation. Particular attention is given to the core requirements of literary translation, including the adequate transfer of meaning, style, and the author's individual expression. Through practical examples, the paper analyzes problems related to equivalence, intermediary language influence, and cross-cultural differences.*

Keywords: *literary translation, national color, realia, equivalence, intercultural communication, translation strategies, style, linguistic challenges.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается проблема сохранения национального колорита в художественном переводе с лингвистической и культурной точек зрения. В исследовании раскрывается сущность понятий «национальный колорит» и «реалии», а также анализируются особенности их передачи в переводе. Особое внимание уделяется основным требованиям художественного перевода, включая адекватную передачу содержания, стиля и индивидуальности автора. На основе практических примеров рассматриваются проблемы эквивалентности, влияние посреднического языка и межкультурные различия.*

Ключевые слова: *художественный перевод, национальный колорит, реалии, эквивалентность, межкультурная коммуникация, переводческие стратегии, стиль, лингвистические проблемы.*

Kirish: Tarjima jarayoni murakkab va ko'p qirrali lingvistik hamda madaniy hodisa sifatida e'tirof etiladi. Unda tarjimondan nafaqat yuqori darajadagi til kompetensi yasi, balki matnni qayta yaratish, uning mazmuniy va uslubiy xususiyatlarini adekvat tarzda aks ettirish ko'nikmalari ham talab etiladi. Shu bois tarjimon zimmasidagi mas'uliyat alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u ikki til o'rtasidagi oddiy vositachi emas, balki turli madaniyatlar, mentalitetlar va kommunikativ an'analar o'rtasida bog'lovchi ko'priklar va azifasini bajaradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Tarjima natijasida yaratilgan matn orqali muayyan xalqning dunyoqarashi, ijtimoiy-madaniy qadriyatlari va milliy o‘ziga xosligi namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, milliy koloritga ega bo‘lgan leksik birliklar – realiyalar, urf-odatlariga oid tushunchalar, milliy taomlar, kiyim-kechak va boshqa madaniy komponentlarni tarjima qilish jarayoni alohida ilmiy yondashuvni talab etadi. Bunday birliklarni adekvat yetkazish tarjimada milliylikni saqlab qolish va asl matnning kommunikativ ta’sirini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, tarjima jarayonida tillararo va madaniyatlararo nomutanosibliklar sababli har doim ham to‘liq ekvivalent birliklarni topish imkoni mavjud emas. Mazkur holat tarjimada turli lingvistik va pragmatik muammolarni yuzaga keltiradi hamda tarjimondan mos strategiya va usullarni tanlashni talab qiladi. Aynan shu jihatlar tarjima nazariyasi va amaliyotida dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida tadqiq etilishini taqozo etadi.

Asosiy qism: Maqolaning ushbu qismida badiiy tarjimaning nazariy va amaliy jihatlari, uning o‘ziga xos xususiyatlari hamda milliy kolorit va realiyalarni tarjimada aks ettirish masalalari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur muammolarni yoritishda tarjimashunoslik sohasida muhim o‘rin tutgan ilmiy manbalar, jumladan, Q. Musayevning “Tarjima nazariyasi asoslari” hamda G‘.Salomovning “Tarjima nazariyasi va asoslari” kabi tadqiqotlariga tayanish maqsadga muvofiqdir.

Avvalo, “kolorit” va “realiya” tushunchalariga aniqlik kiritish zarur. “Kolorit” termini lotincha color hamda italyanacha colorito so‘zlaridan kelib chiqqan bo‘lib, rang, bo‘yoq, jilo, manzara kabi ma’nolarni anglatadi. Tasviriy san’atda kolorit real voqelikni haqqoniy ifodalash uchun ranglarning o‘zaro uyg‘unligi sifatida talqin etilsa, badiiy tarjimada u asarning milliy-madaniy xususiyatlarini, muallif uslubini, davr ruhini va mazmuniy qatlamini ifodalovchi vositalar majmui sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois kolorit asarning g‘oyaviy-badiiy yaxlitligini ta’minlovchi muhim komponent hisoblanadi. Milliylik esa muayyan xalqning moddiy va ma’naviy hayotidagi o‘ziga xosliklar majmuini ifodalaydi [1]. Badiiy tarjimaning eng muhim talabi – matn mazmunini aniq va adekvat yetkazish bilan bir qatorda, uning badiiy-estetik xususiyatlarini ham saqlab qolishdir. Bu turdagi tarjima tarjimondan nafaqat lingvistik bilimlarni, balki ijodkorlik, stilistik sezgirlik va madaniyatlararo kompetensiyani ham talab etadi. Tarjimon asar ruhini, obrazlar tizimini va muallif uslubini imkon qadar to‘liq qayta yaratishga intilishi lozim.

Mazkur nazariy mulohazalarni amaliy misollar asosida ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Xususan, U. Shekspirning “Hamlet” asarida bosh qahramonga nisbatan qo‘llanilgan “my lord” murojaat shakli turli tarjimalarda turlicha ifodalangan. Mazkur iborani o‘zbek tiliga “shahzodam” tarzida tarjima qilish semantik va madaniy jihatdan mos keladi. Biroq ayrim tarjimalarda rus tilining ta’siri ostida “milord” shakli qo‘llanilgan bo‘lib, bu o‘zbek kitobxonlari uchun begona va sun’iy eshitiladi. Shu bilan birga, boshqa tarjimalarda (masalan, M.N. Lozinskiy tarjimasida) “мой принц” varianti tanlangani kuzatiladi [2]. Bu holat tarjimada vositachi til ta’siri va ekvivalent tanlash muammolarining dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Milliy koloritni yetkazishda til birliklarining pragmatik va ijtimoiy funksiyasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, o'zbek tilida hurmat ifodasi sifatida qo'llaniladigan "siz" olmoshi ko'plab rus tiliga tarjimalarda "sen" shaklida berilgan. Natijada, o'zbek xalqiga xos hurmat kategoriyasi tarjimada yetarli darajada aks etmay qoladi va bu holat noto'g'ri madaniy tasavvurlarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin [3]. Demak, yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, badiiy tarjimada milliy koloritni saqlash tarjima sifati va uning kommunikativ samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Tarjimon esa ushbu jarayonda lingvistik, madaniy va pragmatik omillarni uyg'un holda hisobga olishi zarur.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, tarjima jarayoni, ayniqsa badiiy tarjima, murakkab va ko'p qatlamli lingvistik hamda madaniy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur jarayonda faqatgina matnning leksik va grammatik xususiyatlarini adekvat yetkazish bilangina cheklanib qolmay, balki unda aks etgan milliy-madaniy komponentlar, muallif uslubi, individual ifoda vositalari va badiiy-estetik qimmat ham to'liq saqlanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, tarjimon faoliyati yuqori darajadagi kasbiy tayyorgarlikni talab etadi. Xususan, u chuqur lingvistik bilimga, rivojlangan tarjima kompetensiyasiga hamda madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonlarini anglash va talqin qilish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Faqat shundagina tarjima asl matnning mazmuniy, uslubiy va madaniy xususiyatlarini to'laqonli aks ettira oladigan mukammal kommunikativ vosita darajasiga ko'tariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Marjona Axror qizi Mamatova. "BADIY TARJIMADA MILLIY KOLORIT VA REALIYALAR" Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), vol. 2, no. 5, 2022, pp. 666-669.
2. Musayev Q. Tarjima nazariyasi asoslari //Toshkent, Fan. – 2005.
3. G'ulom Atadjanov. "TARJIMADA MILLIY O'ZIGA XOSLIK" Academic research in educational sciences, vol. 3, no. 11, 2022, pp. 231-236.